

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

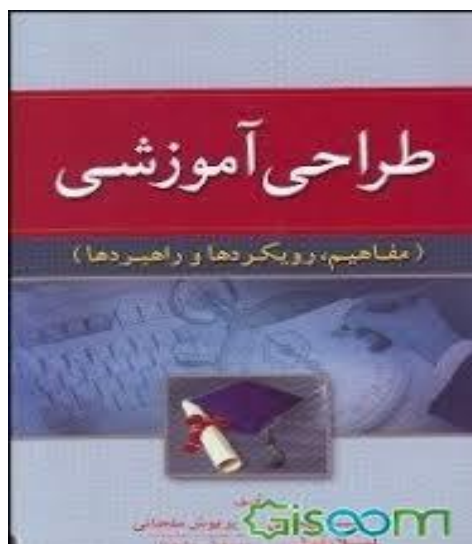
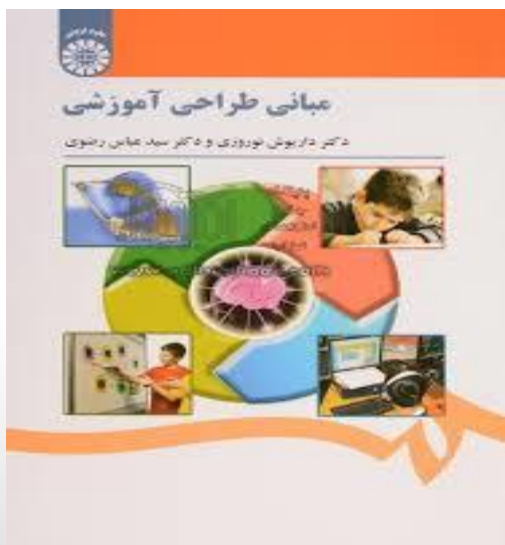

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَافْعَلْ بِهِمْ مَا تُرِيدُ

طراحی آموزشی

دکتر سید حسین عبادی

بهار ۱۳۹۹

[دکتر
عبادی]

آینده در تشریح آینده اندیشان است

آن چه از شما خواسته شده بود برای این جلسه :
با توجه به مراحل طراحی آموزشی با رویکرد
سیستمی هر کدام از مراحل مربوطه را با توجه به
طراحی جلسه امروز بررسی و نقد کنید.

مراحل طراحی آموزشی

معلم و طراحی آموزشی

• همانطور که یک نقشه کش برای آینده خود دست به طراحی می زند، تمامی معلمان در کلاس درس نیاز به طراحی و ترسیم نوعی طرح برای آینده هستند. طراحی آموزشی از جمله مهمترین پیش زمینه هایی است که باید توسط معلم رعایت شود. طراحی آموزشی، پیش بینی و تنظیم رویدادهای آموزشی بر اساس اهداف، محتوا و امکانات موجود با توجه به ساخت شناختی و ویژگیهای دانش آموزان، تعریف شده است.

مراحل طراحی آموزشی

□ هدف از طراحی آموزشی، فراهم کردن امکانات یادگیری مورد نیاز است، زیرا انتخاب فعالیت های یادگیری مؤثر و مناسب، عامل مهمی در فرآیند طراحی یک درس محسوب می شود. قبل از شروع تدریس توسط معلم، وی باید همه چیز را پیش بینی و آماده کند و برنامه ی خود را بنویسد.

□ اما با توجه به این که فرآیند تدریس، هیچ وقت نمی تواند کامل باشد، برنامه های طراحی شده باید انعطاف پذیر باشند و پیوسته مرتب و به روز شوند.

□ تدریس Teaching چیست؟

تدریس Teaching

□ از تدریس، همانند یادگیری، تعریف های مختلفی ارائه شده است. بعضی، تدریس را «بیان صریح معلم درباره آنچه باید یاد گرفته شود» می دانند و گروهی دیگر تدریس را «همورزی متقابلی می دانند که بین معلم، دانش آموز و محتوا در کلاس درس جریان دارد.»

□ عده ی زیادی از مربیان و متخصصان آموزش و پرورش، تدریس را «فراهم آوردن موقعیت و فرصتهایی که یادگیری دانش آموزان را تسهیل کند»، نامیده اند. از بررسی مجموعه ی تعاریف ارائه شده می توان نتیجه گرفت که «تدریس، فعالیتی تعاملی و منظم و هدفمند بین معلم و دانش آموز به منظور تسهیل یادگیری است.» (شعبانی، ۱۳۸۲).

□ عوامل اصلی چنین فعالیتی عبارتند از: طراحی، اجرا و ارزشیابی. طراحی پایه و اساس اصلی این فرآیند است که دو عامل دیگر یعنی اجرا و ارزشیابی بر آن استوار هستند و تحقق مطلوب آنها وابسته به کیفیت طراحی آموزشی است.

مراحل طراحی آموزشی

در تمامی الگوهای طراحی آموزشی، چهار مرحله اساسی مشاهده می شود.

- مرحله اول: تنظیم اهداف آموزشی
- مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی
- مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش ها و وسایل آموزشی
- مرحله چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی

مرحله اول : تحلیل و تنظیم هدفهای آموزشی

- هدفهای آموزشی، بیان کننده ی وضعیت مطلوب در یک رویداد آموزشی هستند.
هدفهای خوب تنظیم شده حداقل باید دارای چهار ویژگی زیر باشند:
۱. دانش آموز، محور باشند؛ یعنی بر اساس فعالیت های دانش آموزان تنظیم شوند.
  ۲. توصیفی از نتایج یادگیری باشند.
  ۳. صریح، روشن و قابل فهم باشند.
  ۴. قابل مشاهده و اندازه گیری باشند.

مراحل نگارش هدفهای آموزشی

برای نگارش هدفهای آموزشی، چهار مرحله ی اساسی باید طی شود. اگرچه این چهار مرحله، تسلسلی و پیوسته هستند؛ اما در فرآیند طراحی، الزاماً چنین نیستند، زیرا طراح، پس از نوشتن هر مرحله ممکن است مجدداً به عقب برگردد و به بازنگری اهداف نوشته شده پردازد و به اصلاح و بازنویسی آنها اقدام کند. مراحل نگارش هدفهای آموزشی عبارتند از:

الف – تعیین هدف یا هدفهای کلی [Goals] آموزشی

ب – تبدیل هدف کلی به اهداف جزئی [Sybgoals]

ج – تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

الف – تعیین هدف یا هدفهای کلی [Goals] آموزشی

هدفهای کلی آموزشی، اهدافی هستند که در پایان یک دوره یا جلسه ی آموزشی باید تحقق یابند. این دسته از اهداف، معمولاً به صورت عبارتهای کلی مطرح می شوند. در اهداف کلی درسی، مقاصد و انتظارات با واژه های غیر رفتاری و مبهم، اما قابل دسترس، بیان می گردد. اهداف کلی درسی، هدفهای درسی را در همه ی ابعاد یادگیری (شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی) مشخص می کند.

«دانشجویان با طراحی آموزشی آشنا شوند»

هدفهای کلی آموزشی، معمولاً به علت عدم صراحت مبهم و قابل تعبیر و تفسیر هستند.

هدفهای کلی در مقایسه با هدفهای جزئی در مدت زمان بیشتری تحقق خواهند یافت.

این اهداف چون مهارت نهایی کسب شده از جریان آموزش را بیان می کنند، ممکن است به عنوان نوعی انگیزه، به کار روند اگرچه گروه کثیری از صاحب نظران تربیتی با نوشتن و تنظیم هدفهای کلی مخالفند؛ اما به دلیل اینکه جهت عمومی فعالیتها را تعیین می کنند، هدفهای پرارزشی هستند، زیرا از طریق هدفهای کلی آموزشی می توان هدفهای جزئی، رفتاری و فعالیت های آموزشی را مشخص کرد و به آنها جهت و هماهنگی لازم بخشید.

معلمان و طراحان آموزشی باید توجه کنند هدفهای کلی آموزشی زمانی ارزشمند هستند که به هدفهای جزئی و رفتاری تجزیه شوند؛ به عنوان مثال: برای رسیدن به هدف فوق باید تمام مراحل طراحی و فعالیت هایی که لازم است در مراحل اجرا دانش آموزان انجام دهند، به طور واضح و صریح مشخص شوند، در غیر این صورت هدف کلی، هرگز تحقق نخواهد یافت.

هدفهای کلی [Goals] آموزشی

اهداف کلی درسی از طریق افعال غیررفتاری بیان می‌شود. طراحان آموزشی و درسی برای تدوین و استخراج اهداف کلی درسی به افعال متعددی از نوع غیررفتاری نیاز دارند

در زیر برخی از افعال غیررفتاری مورد نیاز برای هدف نویسی ارائه می‌گردد:

دانش	واکنش نشان دادن	دریافتن
فهمیدن	قضاوت کردن	پی بردن
درک کردن	ارزش گذاری کردن	اهمیت دادن
به کار بردن	تمایل داشتن	ارزش یابی کردن
ترکیب کردن	ابداع کردن	تحلیل کردن
علاقه مند شدن	تفسیر کردن	دقت کردن

ب - تبدیل هدف کلی به اهداف جزئی [Sybgoals]

- هدفهای جزئی از تجزیه هدفهای کلی به دست می آیند و مراحل رسیدن به هدفهای کلی را مشخص می کنند، به همین دلیل، نسبت به هدفهای کلی محدودتر و مشخص تر و نسبت به هدفهای رفتاری، دارای جامعیت و شمول بیشتری هستند.
- هدفهای جزئی، هم چون هدفهای کلی اغلب به صورت افعال کلی و مبهم نوشته می شوند و خود نیز ممکن است قابل تجزیه به هدفهای جزئی ریزتر باشند.
- ساده ترین راه نوشتن اهداف کلی و جزئی در فرآیند آموزش این است که بر اساس موضوع اصلی درس، هدف کلی نوشته شود و بر اساس عناوین فرعی درس، اهداف جزئی تنظیم گردند.
- در زیر، جهت آشنایی با افعال کلی که برای نوشتن اهداف کلی و جزئی به کار می روند، تعدادی از آنها آورده شده است: آشنا شدن / دوست داشتن / دانستن / کسب کردن / ارزش گذاری کردن / تمایل داشتن / فهمیدن / باور کردن / تصدیق کردن / یاد گرفتن / درک کردن

ج - تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

- هدفهای رفتاری، اهدافی هستند که نوع رفتارهای شناختی، روانی - حرکتی (عملی)، عاطفی و قابلیتها و مهارتهایی را که انتظار داریم در پایان یک فعالیت آموزشی در دانش آموزان ایجاد شود، به دقت بیان می کنند.
- در نوشتن هدفهای رفتاری، نباید اعمالی که معلم برای تدریس انجام می دهد، تشریح شده باشد، بلکه باید طوری نوشته شوند که دانش آموزان با مطالعه ی آنها بفهمند که چه انتظاراتی از آنها می رود و چه باید انجام دهند؛ مثلاً پس از پایان آموزش، با توجه به مطالب مطرح شده باید بتوانند «برای فصل ساختار سلولی کتاب علوم زیستی و بهداشتی سال اول دبیرستان عملاً طرح درسی بنویسند»
- اهداف رفتاری باید واقع بینانه تنظیم شوند. همیشه باید امکانات و مدت زمان آموزش و همچنین سطح تحصیلی و علاقه مندی دانش آموزان را در نوشتن هدفهای رفتاری در نظر گرفت. اگر هدفهای رفتاری، واقع بینانه تنظیم شوند، آموزش هم درست و مؤثر انجام خواهد شد. اهداف رفتاری خوب تنظیم شده، اهدافی هستند که اکثر دانش آموزان برای رسیدن به آنها مشکل خاصی نداشته باشند. اولین نکته در نوشتن هدف رفتاری، صراحت و قابل فهم بودن آن است.

ج - تبدیل هدفهای جزئی به هدفهای رفتاری

- ❖ هدفهای رفتاری علاوه بر صراحت باید قابل مشاهده و اندازه گیری باشند. محور ارزشیابی نتایج یادگیری، قابل مشاهده بودن آن نتایج است. کلید یک هدف قابل مشاهده، یک فعل قابل مشاهده است. فعل قابل مشاهده فعلی است که عمل قابل مشاهده یا رفتاری که نتیجه اش یک محصول قابل مشاهده باشد، توضیح دهد. بنابراین، یک هدف رفتاری مؤثر و خوب تعریف شده، هدفی است که صریح و قابل مشاهده و نتیجه ای قابل اندازه گیری باشد.
- ❖ از دید روانشناسان رفتارگرا، هدفهای رفتاری دارای سه ویژگی زیر می باشند:
- ❖ ۱- نوع رفتار باید دقیقاً مشخص و خوب تعریف شده باشد.
- ❖ ۲- شرایط انجام رفتار یا عملکرد باید دقیقاً بیان شود.
- ❖ ۳- معیار که پایه و اساس قضاوت انجام رفتار را مشخص می کند

ویژگی های هدفهای رفتاری

۱- نوع رفتار باید دقیقاً مشخص و خوب تعریف شده باشد.

□ منظور از نوع رفتار یا عملکرد در نوشتن هدفهای رفتاری، بیان روشن، دقیق و صریح رفتاری است که انتظار می رود دانش آموزان آن را انجام دهند تا مشخص شود که قابلیت یا گرایش لازم را کسب کرده اند. نکته کلیدی در نوشتن نوع رفتار، آن است که از افعالی که بر انجام کار دلالت دارد استفاده شود، مانند:

□ «حذف کند»، «پاک کند»، «تعریف کند»، «اندازه بگیرد»، «آزمایش کند» و غیره.

□ عملکرد یا رفتار، می تواند هم در حیطه شناختی قرار گیرد و هم در حیطه روانی - حرکتی و عاطفی.

ویژگی های هدفهای رفتاری

۲- شرایط انجام رفتار یا عملکرد باید دقیقاً بیان شود.

- دومین عنصر مهم در نوشتن اهداف رفتاری، بیان شرایط و امکاناتی است که با توجه به آن، دانش آموزان باید دانش، گرایش یا مهارت خود را نشان دهند.
- شرایط و امکانات، معمولاً به موقعیت اشیاء یا چیزهایی اطلاق می شوند که باید در آن موقعیت یا با به کار گرفتن آن امکانات، فعالیت انجام شود تا دانش آموزان قابلیت خاص را کسب کنند.
- گاه شرایط و امکانات، محدودیتها و یا امکاناتی را که موجود نیستند بیان می کند. مانند «بدون استفاده از نتایج یک آزمایش تشخیصی»، «یا بدون به کار بردن ماشین حساب» فرد باید بتواند آن قابلیت را از خود نشان دهد.
- از دادن یک فهرست طولانی از وسایل یا موادی که به نظر می رسد برای عملکرد، ضرورت ندارد خودداری شود. اگر شرایط برای تمام اهداف رفتاری یک درس یکسان باشد، تکرار آن در تک تک اهداف رفتاری ضرورت ندارد و کافی است قبل از نوشتن تک تک هدفهای رفتاری، این عبارت نوشته شود: «پس از پایان آموزش از دانش آموزان انتظار می رود با مطالعه یا به کارگیری وسایل ... بتوانند»:

الف - قانون ارشمیدس را در دو سطر تعریف کنند.

ب - آزمایش مربوط به آن را بدون اشتباه انجام دهند.

ویژگی های هدفهای رفتاری

۳- معیار که پایه و اساس قضاوت انجام رفتار را مشخص می کند

معیارها برای بررسی و تعیین میزان مهارت دانش آموزان، به کار می روند؛ مثلاً «با نود درصد دقت و بدون هیچ اشتباهی» یا «در مدت زمان مشخصی» انجام شود. بنابراین معیار، ممکن است به فرآیند یا به نتیجه ی فعالیت، مربوط باشد.

❖ هدفهای رفتاری را هرگز نمی توان به طور خلاصه نوشت. معلم باید عملکرد یا رفتار را طوری بنویسد که ارتباط آن با شرایط و معیار تعیین شده واضح و روشن باشد. این صراحت باید در حدی باشد که افراد آشنا با فرآیند یاددهی - یادگیری بتوانند بدون اشکال و اشتباه، مقاصد آموزشی مورد نظر نگارنده را تدریس و یا ارزیابی کنند.

❖ بسیاری از معلمان به دلیل عدم آشنایی با هدفهای رفتاری معمولاً از افعال زیر که درک آنها مشکل است و قابل اندازه گیری نیستند استفاده می کنند؛ افعالی مانند:

دانستن / یاد گرفتن / تحسین کردن / لذت بردن / باور داشتن / درک کردن و....

❖ بهتر است به جای به کارگیری افعالی نظیر افعال ذکر شده از افعالی که کمتر در معنای آن اشتباه رخ می دهد و قابلیت اندازه گیری آنها خوب است، استفاده کنیم.

روش تهیه اهداف رفتاری

□ هدف های رفتاری بیاناتی هستند که یادگیری های مختلف دانش آموزان را برحسب تغییرات حاصل در رفتار یا عملکرد آنان نشان می دهند. هدف های رفتاری به سهولت قابل شناسایی و اندازه گیری هستند. همچنین معلمین به کمک هدف های رفتاری منظور و مقصود خود را از آموزش موضوع های درسی به طور دقیق مشخص می کنند. این هدف ها از آن رو رفتاری نامیده می شوند که فعل های جملات تشکیل دهنده این اهداف برحسب اعمال و رفتار یادگیرنده بیان می شوند.

□ به هدف های رفتاری زیر دقت کنید:

دانش آموز باید بتواند: اصل انتقال نیرو را در رابطه با کار ماشین ها توضیح دهد. همان طور که ملاحظه می کنید، عمل توضیح دادن قابل مشاهده و اندازه گیری است. به این لحاظ این هدف ها، یک هدف رفتاری نامیده می شود.

روش تهیه اهداف رفتاری

بنابراین اگر در نوشتن اهداف، از افعال مبهم مانند: فهمیدن، دانستن، درک کردن و... که برای افراد مختلف، معانی متفاوت دارند، استفاده شود، این اهداف غیررفتاری هستند.

به اهداف زیر توجه کنید:

دانش آموز باید علل شیوع بیماری کرونا را بفهمد.
دانش آموز باید علل شیوع بیماری کرونا را شرح دهد.
کدام هدف، رفتاری و کدام غیررفتاری است؟
اهداف رفتاری به فاعل و فعل رفتاری نیاز دارند.

نمونه ای از فعل های رفتاری

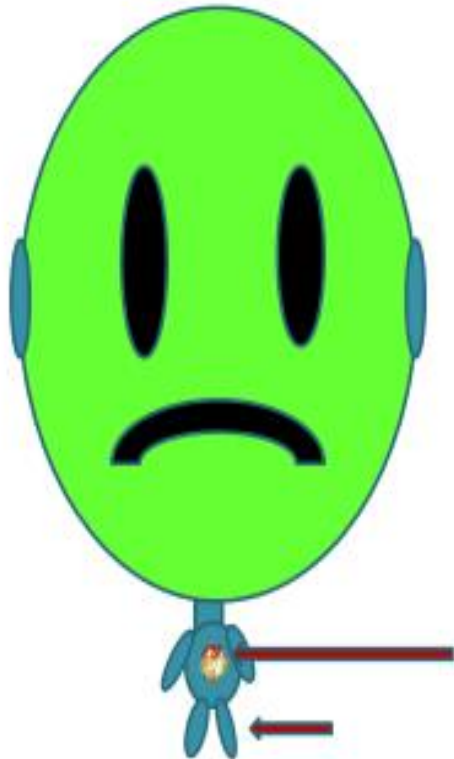
تعریف کند – بیان کند – نام ببرد – ذکر کند – بنویسد
– مقایسه کند – رسم کند – شرح دهد – نشان دهد –
تفسیر کند – توضیح دهد – بخواند – و....

طبقه بندی هدف‌های تربیتی و حیطه های یادگیری

منظور از طبقه بندی هدف‌های تربیتی چیست؟ این است که بدانیم تغییر رفتار در چه زمینه‌ها و در چه سطحی صورت می‌گیرد.

همانگی بین حیطه های یادگیری

تشبیه حیطه های یادگیری به اعضا بدن یک انسان

۱. حیطه شناختی (Cognitive)
مغز

۲. حیطه روان حرکتی (Psychomotor)
دست و پا

۳. حیطه عاطفی (Affective)
قلب

حیطه شناختی

شامل رفتارهایی است که با توانایی‌های ذهنی و مهارت‌های عقلانی مانند بازشناسی، یادآوری، بیان مطلب آموخته شده تعبیر و تفسیر مطالب قضاوت در مورد امور و پدیده‌ها، استدلال و مانند آنها مربوط هستند مانند حل مسئله ریاضی-اظهارنظر در مورد متن ادبی و...

سطوح حیطة شناختی

ارزشیابی					
ترکیب	ترکیب				
تجزیه و تحلیل	تجزیه و تحلیل	تجزیه و تحلیل			از عینی و ساده به انتزاعی و پیچیده
کاربرد	کاربرد	کاربرد	کاربرد		
فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	فهمیدن	
دانش	دانش	دانش	دانش	دانش	دانش

حیطه عاطفی

حیطه عاطفی : به رغبت‌ها، نگرش‌ها، اعتقادات و نظام ارزش‌ها مربوط است مثل علاقه مند شدن به متون ادبی با یک دوره آموزشی در ادبیات – سخت شدن اعتقادات به ائمه و پیامبر پس از خواندن زندگی پیامبر و...

حیطه عاطفی

تبلور ارزش ها در شخصیت (درونی کردن)				
سازماندهی ارزش ها	سازماندهی ارزش ها			
ارزش گذاری	ارزش گذاری	ارزش گذاری		
پاسخ دادن	پاسخ دادن	پاسخ دادن	پاسخ دادن	
توجه	توجه	توجه	توجه	توجه (دریافت ت کردن)

حیطه روانی و حرکتی

حیطه روانی و حرکتی : شامل آن دسته از رفتارهایی است که به مهارت های عملی و اعمال بدنی مربوط هستند مانند ماشین نویسی، نقشه کشی، سیم کشی، نقاشی کردن.

سطوح حیطه روانی و حرکتی

عادی شدن				
هماهنگی	هماهنگی			
دقت	دقت	دقت		
اجرای مستقل	اجرای مستقل	اجرای مستقل	اجرای مستقل	
آمادگی	آمادگی	آمادگی	آمادگی	آمادگی

طرح درس نویسی

وظایف مهم یک معلم کار آمد

- ۱- توانایی و صلاحیت کافی برای طراحی فرایند تدریس
  - ۲- توانایی و مهارت کافی برای اجرای برنامه های تدوین شده
  - ۳- آگاهی و مهارت کافی برای کنترل و ارزش یابی آموخته ها
- یکی از هنرهای تدریس، توانایی طراحی تدریس یا کشیدن نقشه آموزش است که همه ی راهبردها و رخ دادها را برای رسیدن به اهداف شامل می شود.

ضرورت و اهمیت طرح درس

طرح درسی که خوب تهیه شده باشد می‌تواند امتیازات زیر را برای معلم به ارمغان آورد:

- ۱- معلم را قادر می‌سازد که در طول دوره آموزشی خود به دقت در مورد همه چیز فکر کند.
- ۲- طرح درس به دلیل این که مراحل تدریس را مشخص می‌کند، راهنمای معلم در فرآیند تدریس است.
- ۳- باعث می‌شود معلم با آمادگی و اعتماد به نفس بیشتری سر کلاس درس حاضر شود.
- ۴- توجه معلم را به انتخاب روش‌های مناسب تدریس جلب می‌نماید.
- ۵- امکان استفاده از وسایل آموزشی را فراهم می‌سازد.

ضرورت و اهمیت طرح درس

- ۶- باعث می‌گردد که معلم بر قسمتهای مهم درس به نحو مطلوب تأکید کند.
- ۷- وظیفهی معلم و دانش‌آموز را در فرآیند تدریس مشخص می‌کند.
- ۸- در تعیین تکالیف درسی دانش‌آموزان مؤثر است.
- ۹- اطمینان می‌دهد که کلیه اطلاعات مورد نیاز دانش‌آموزان در تدریس گنجانده شده است.

۱۰- ارزشیابی دانش‌آموز توسط معلم را آسان می‌کند

۱۱- طرح سؤالی مناسب را پیش‌بینی می‌کند.

۱۲- سردرگمی در تدریس را از بین می‌برد.

۱۳- به فعال نمودن دانش‌آموزان در طول تدریس کمک مؤثری می‌کند.

۱۴- باعث توجه به اهداف غایی آموزش و پرورش می‌شود.

۱۵- رسیدن به سطوح حیطة‌های سه‌گانه یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی) -

حرکتی) را ممکن می‌سازد.

ضرورت و اهمیت طرح درس

- ۱۶- به مدیریت صحیح کلاس کمک می کند.
- ۱۷- طرح درس چارچوب تدریسی را طراحی می کند که براساس آن، معلم و دانش آموز در هنگام تدریس با هدفی مشترک و مشخص به یک سو حرکت می کنند.
- ۱۸- تخصیص زمان به هریک از فعالیتها را (برحسب اهمیت آن) امکان پذیر می سازد.
- ۱۹- از فراموشی در ارائه مطالب و فعالیتهای ضروری در مرحله تدریس پیشگیری می نماید.
- ۲۰- اثربخشی آموزش و یادگیری را افزایش می دهد.

معلم و سه سوال اساسی قبل از طراحی هر واحد یادگیری

قبل از طراحی هر واحد یادگیری، معلم باید به سه سوال اساسی پاسخ دهد:

- ۱- چه چیزی را قصد داریم بیاموزیم (اهداف)؟
- ۲- از کدام روش ها، مواد و وسایل استفاده می کنیم (روش ها)؟
- ۳- چگونه تحقق رسیدن به اهداف را متوجه می شویم (ارزش یابی)؟

طراحی آموزشی ویژه یک موضوع درسی

شناسنامه

الف) اقدامات قبل از تدریس
۱- هدف کلی

ب) اجرای تدریس (فرایند یاد دهی و یاد گیری
۱- ارزشیابی تشخیصی

۲- اهداف رفتاری: ۱- شناختی (آشنایی با...)
۲- نگرشی (ایجاد علاقه)
۳- مهارتی (توانایی)

۲- ایجاد انگیزه

۳- فعالیت های معلم و دانش آموز
۴- ارزشیابی تکوینی

۳- روش تدریس

۵- ارزشیابی پایانی

۴- مدل کلاسی

۶- تعیین تکلیف

۵- رسانه ی آموزشی

فعالیت های معلم و دانش آموز (در مراحل مختلف روش تدریس انتخابی)
معلم: توضیح می دهد، می نویسد، سوال می کند، نشان می دهد، می خواهد، بیان می کند
و...
دانش آموز: گوش می دهد، توجه می کند، پاسخ می دهد، مشورت می کند، می خوانند، به
خاطر می سپارند و...
[دکتر
عبادی]

شناسنامه طراحی آموزشی ویژه یک موضوع درسی

شناسنامه طرح درس :

به نام خدا

پایه :
تهیه کننده :

ماده درسی :

عنوان درس :

کد پرسنلی / دانشجویی :

مدت تدریس :

منطقه / ناحیه :

مدرسه :

طراحی آموزشی : الف) اقدامات قبل از تدریس

تدوین اهداف آموزشی کلی و جزئی و رفتاری (مطابق آن چه گفته شد)
تعریف هدف

در واژه‌نامه‌های فارسی، مترادف مقصود، نشانه، غرض، مطلوب و غایت آمده است. در تشریح این معانی می‌توان گفت هر فعالیت و اقدامی بر آرمان‌ها و مقاصدی مبتنی است و هیچ فعالیت منطقی و قابل قبولی وجود ندارد که بی هدف و بدون غایت باشد. این معانی نشان می‌دهد که فلسفه تفکر حاکم بر هر اندیشه و نظری، بر پایه‌ی اهداف و مقاصدی شکل می‌گیرد و مقدم بر هر قسمت دیگر است. هر طراحی، به ویژه طراحی آموزشی، باید پس از تعیین هدف، به تدوین برنامه‌های اجرایی بپردازد، در کلیه‌ی مراحل، آن اهداف و آرمان‌ها را نشانه بگیرد و به سوی آن‌ها حرکت کند.

طراحی آموزشی : تعیین روش تدریس

یکی از عناصر مهم برنامه‌ی درسی و طراحی آموزشی، انتخاب و اجرای روش مناسب تدریس است. شاید بتوان گفت که این عنصر، در همه‌ی الگوهای طراحی آموزشی جایگاه ویژه‌ای دارد و مهم‌ترین قسمت به حساب می‌آید؛ زیرا محتوا، رسانه‌ها، ارزش‌یابی و کلیه‌ی مراحل تدریس در جای جای روش و الگوی تدریس قرار می‌گیرد و ما را به همه‌ی اهداف می‌رساند. هنر معلم نیز در چگونگی انتخاب و اجرای روش‌های تدریس نمایان می‌شود.

طراحی آموزشی : مدل کلاس و گروه‌های کاری

یکی از وظایف مهم معلمان برای اجرای قوانین تدریس، ایجاد شرایط مناسب از نظر مدل کلاس درس و تشکیل گروه‌های دانش‌آموزی است. در الگوهای جدید تدریس، تشکیل گروه‌های درسی برای واگذاری بخشی از وظایف به دانش‌آموزان، جایگاه خاصی دارد.

بنابراین انتظار می‌رود که معلمان در قسمت اول طراحی آموزشی، مدل کلاس و فضای تدریس (مدل سنتی، فضای باز، پارک، اردوگاه، کتابخانه، کارگاه، آزمایشگاه و...) را مشخص سازند و براساس آن، دانش‌آموزان را گروه بندی کنند.

طراحی آموزشی : رسانه‌های یادگیری

در اکثر مدل‌های طراحی آموزشی، تعیین و تولید رسانه مورد توجه است و معلمان با همکاری دانش‌آموزان، وسایل و تجهیزات مورد نیاز را تهیه می‌کنند و در جریان تدریس، از آن‌ها برای تسهیل یادگیری بهره می‌گیرند. در مدل طراحی، به وسایل و رسانه‌های ویژه‌ای اشاره شده است؛ زیرا رسانه‌هایی مانند معلم، کتاب، تخته سیاه و... به طور معمول در اکثر درس‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. اما تعدادی از رسانه‌ها صرفاً برای درس ویژه‌ای کاربرد دارند.

طراحی آموزشی : ب) اجرای تدریس (فرآیند یاددهی - یادگیری)

بعد از این که اقدامات قبل از تدریس (تعیین اهداف، رسانه‌ها، روش تدریس و مدل کلاس) صورت گرفت، طراحی آموزشی وارد مرحله‌ای می‌شود که باید در کلاس درس، به همت معلم و فراگیرندگان، به عمل تبدیل گردد و یاددهی - یادگیری در جریان آن اتفاق افتد.

اول: طراحی برای ارزشیابی تشخیصی

اجرای تدریس ۲- ایجاد ارتباط و انگیزه سازی

لازمه‌ی هر شروعی، ایجاد ارتباط مطلوب و فضا سازی است. فرآیند یاددهی-یادگیری امری دوسویه است و به توافق هر دو طرف نیاز دارد. به این ترتیب، معلم نمی‌تواند بدون توجه به انگیزه و علاقه‌ی دانش‌آموزان، تدریس را شروع کند؛ زیرا تدریس، تزریق نیست. با این حساب، مهارت داشتن معلم در این مرحله، بسیار مهم است و نقطه‌ی شروع تدریس به هنرمندی خاصی نیاز دارد تا انگیزه‌های توأم با هدفمندی و نشاط در دانش‌آموزان به وجود آورد

مهارت‌های انگیزه ساز آغازین

- نمایش دادن یک فیلم کوتاه.
- نشان دادن چیزی جذاب.
- یک اقدام غیرعادی و سؤال برانگیز.
- نقل داستانی کوتاه.
- بهره‌گیری از افراد خارج از کلاس.
- ارائه‌ی یک گزارش کوتاه.
- استفاده از شعر و تمثیل.
- پرسش تحریک آمیز.
- تغییر زمان و مکان تدریس.
- اجرای یک نمایش کوتاه.

اجرای تدریس ۳ - فعالیت‌های معلم و دانش‌آموزان

به انجام رساندن این فعالیت‌ها مهم‌ترین قسمت تدریس محسوب می‌شود. معلم و دانش‌آموزان کلیه راهبردها و وسایل آموزشی را به کار می‌گیرند و در یک تعامل چندجانبه، اهداف موردنظر مشخص و قواعد، قوانین، اصول و مفاهیم کشف می‌شود. در جریان تدوین فعالیت‌ها، بایستی به دنبال فعالیت‌هایی بود که تدریس را فعال و مؤثر کند

اجرای تدریس ۳ - فعالیت‌های معلم و دانش‌آموزان

در جریان تدوین فعالیت‌ها، توجه به موارد زیر تدریس را فعال و مؤثر می‌کند

- ❖ به کارگیری مناسب و مطلوب رسانه‌ها.
- ❖ هدایت دانش‌آموزان به سوی مشارکت مطلوب در گروه.
- ❖ توجه به مهارت و دست‌ورزی‌های دانش‌آموزان.
- ❖ ایجاد فضا و زمینه‌ی مناسب برای تفکر دانش‌آموزان.
- ❖ زمینه‌سازی برای کشف اصول و مفاهیم، به جای انتقال آن‌ها.
- ❖ رعایت ترتیب و توالی در تدریس.
- ❖ توجه به ابداعات و خلاقیت‌های فراگیرندگان.
- ❖ به کارگیری روش‌های مطلوب تشویق.
- ❖ بررسی تحقیقات دانش‌آموزی و توجه به آن‌ها.
- ❖ چگونگی ارزش‌یابی تکوینی (انتخاب ابزارهای مناسب و شیوه اجرای مطلوب).
- ❖ هدایت فراگیرندگان با هدف دست‌یافتن به زمینه‌های کاربردی.
- ❖ اعتباربخشی به فعالیت‌ها و تحقیقات دانش‌آموزان.

اجرای تدریس ۳ - فعالیت‌های معلم و دانش‌آموزان

در جریان تدوین فعالیت‌ها، توجه به موارد زیر تدریس را فعال و مؤثر می‌کند

- ❖ به کارگیری مناسب و مطلوب رسانه‌ها.
- ❖ هدایت دانش‌آموزان به سوی مشارکت مطلوب در گروه.
- ❖ توجه به مهارت و دست‌ورزی‌های دانش‌آموزان.
- ❖ ایجاد فضا و زمینه‌ی مناسب برای تفکر دانش‌آموزان.
- ❖ زمینه‌سازی برای کشف اصول و مفاهیم، به جای انتقال آن‌ها.
- ❖ رعایت ترتیب و توالی در تدریس.
- ❖ توجه به ابداعات و خلاقیت‌های فراگیرندگان.
- ❖ به کارگیری روش‌های مطلوب تشویق.
- ❖ بررسی تحقیقات دانش‌آموزی و توجه به آن‌ها.
- ❖ چگونگی ارزش‌یابی تکوینی (انتخاب ابزارهای مناسب و شیوه اجرای مطلوب).
- ❖ هدایت فراگیرندگان با هدف دست‌یافتن به زمینه‌های کاربردی.
- ❖ اعتباربخشی به فعالیت‌ها و تحقیقات دانش‌آموزان.

طراحی اجرای تدریس ۴ - طراحی برای انواع ارزشیابی

«ارزش یابی یعنی گردآوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل، مقایسه‌ی آنها با معیارهای معین و در نهایت، ارزش گذاری و تصمیم گیری در مورد آنها.»

- برای انجام دادن هر گونه ارزش یابی ، این دو سوال اصلی مطرح می شود :
- ۱- چه چیزی باید اندازه گیری و ارزش یابی شود ؟
  - ۲- روش اندازه گیری و میزان آن چیست؟

طراحی اجرای تدریس ۱ - طراحی برای ارزش یابی تشخیصی

الف) ارزش یابی تشخیصی

پس از آن که از آمادگی فراگیرندگان برای همکاری با معلم و مشارکت در تدریس اطمینان نسبی حاصل شد، ارزش یابی تشخیصی مدنظر قرار می گیرد و مشخص می شود که نقطه‌ی شروع کار معلم کجاست؟ زمینه‌های قبلی دانش آموزان چیست؟ آیا اطلاعات آنان همگن و تقریباً هم اندازه است؟ این جاست که معلم از طریق یک ابزار اندازه‌گیری مانند پرسش‌های شفاهی، پیش دانسته‌های دانش آموزان را می‌سنجد و پیش زمینه‌های موضوعی تدریس را مطرح می‌کند و نتایج آن را در طول اجرای تدریس مورد توجه قرار می‌دهد.

طراحی اجرای تدریس ۴ - طراحی برای ارزش یابی مرحله‌ای

ب) ارزش یابی مرحله‌ای (تکوینی)

ارزش یابی مرحله‌ای در جریان فعالیت‌های معلم و دانش آموز نقش مهمی ایفا می‌کند و به ویژه، سبب تقویت حس مشارکت و تعامل مؤثر می‌شود و این امکان را به وجود می‌آورد که معلم بر بازخورد فعالیت‌های کلاسی به صورت مستمر نظارت داشته باشد. هدف از اجرای ارزش یابی تکوینی، تشخیص میزان تحقق انتظارات آموزش و پرورش از یک‌ایک مراحل تدریس است.

بدیهی است که این نوع اندازه‌گیری و ارزش یابی از طریق مشاهده، آزمون‌های شفاهی و پرسش‌های موردی به صورت کوئیز صورت می‌گیرد.

بنابراین، ارزش یابی تکوینی در بطن فرآیند طراحی - آموزشی قرار دارد و انتظار می‌رود که معلمان، ضمن اجرای هر یک از مراحل تدریس، ارزش یابی تکوینی مناسبی را اجرا و نقایص احتمالی آن را برطرف کنند.

طراحی اجرای تدریس ۵ - طرحی برای ارزشیابی پایانی

(ج) ارزشیابی پایانی (مجموعه‌ای)

پس از اجرای روش تدریس و پایان یافتن یاددهی - یادگیری (اجرای مراحل)، تعیین میزان تحقق اهداف و پیشرفت دانش آموزان اهمیت زیادی دارد. در نتیجه، به نظر می‌رسد بررسی تأثیر روش تدریس و تبادل تجربیات بر دانش آموزان و در جهت نیل به انتظارات آموزشی، جزء اصلی آموزش است و ارزشیابی پایانی برای رسیدن به این مهم اجرا می‌شود.

طراحی اجرای تدریس ۶ - تکلیف دانش آموزی

تکلیف دانش آموزی (از منظر ساختار و شیوه ی ارائه)

تکالیف را می توان از نظر شیوه ی ارائه به دانش آموزان و ملاحظات اهداف کتاب های درسی، در سه مدل خلاصه کرد :

۱-۶) تکالیف عمومی : منظور از تکالیف عمومی آن دسته از فعالیت ها و تمرین هایی است که الزاماً به عموم فراگیرندگان ارائه می شود و اغلب از نوع تمرینی یا آماده سازی است.

۲-۶) تکالیف گروهی : در تکلیف گروهی، معلم براساس توانایی هریک از گروه ها، موضوعات مناسبی مطرح می کند و هر گروه نیز با برنامه ریزی و اجرای اهداف مورد نظر معلم، امر آموزش را متحقق می سازد. تکلیف گروهی با توجه به مشارکت دانش آموزان و علایق آنان ارائه می شود و معلم برای هر گروه چند موضوع تعیین می کند و آن ها از طریق تصمیم جمعی، یکی از موضوعات را انتخاب و اجرا می کنند.

طراحی اجرای تدریس ۶ - تکلیف دانش آموزی

ادامه ی تکلیف دانش آموزی (از منظر ساختار و شیوه ی ارائه)
۶-۳- تکالیف انفرادی : شناسایی تفاوت‌های فردی و توجه به آن‌ها، از موضوعات مهم در آموزش و پرورش است. ایجاد وضعیتی برای بروز خلاقیت‌ها و نوآوری‌های فردی، از وظایف مهم مدارس به حساب می‌آید. یکی از روش‌های توجه و کمک به شکوفایی فردی، دادن تکالیف انفرادی به دانش آموزان است. معلم برای ارائه‌ی این نوع تکالیف، توانایی‌ها، علایق و بنیان‌های ذهنی و فکری فراگیرندگان را در نظر می‌گیرد و براساس آن، فعالیت‌هایی طلب می‌کند. البته هیچ الزامی نیست که همه‌ی دانش‌آموزان، تکالیف انفرادی را انجام دهند. بلکه براساس زمینه‌های قبلی و شناخت صلاح‌دید معلم، این نوع تکلیف به عده‌ای از آن‌ها واگذار می‌شود

انواع تکلیف از نظر محتوا

- ۱- تمرینی : خواندن و کار های تمرینی و انفرادی
- ۲- آماده سازی و آمادگی : آماده کردن دانش آموزان برای روز های بعد
مثلا جمع آوری مطالب و مواد قبل از کنفرانس در کلاس
- ۳- بسطی و امتدادی : یاد گیری ایده ها و مهارت ها در موقعیت های جدید
مثلا در باره موضوع درس کتابی بخوانند و خلاصه آن را در کلاس ارائه دهند
- ۴- خلاقیتی : وقتی دانش آموز مفاهیم و مهارت های مکتسب در کلاس درس را تا هم ترکیب کند و در یک راه یا راه های جدید و متفاوت به کار بندد. (کتبی و شفاهی)
مثلا ساختن مدل یک مزرعه با چوب بستنی یا حل مسئله ای خاص به صورت شفاهی

آینده در تخریب آینده اندیشان است

بنا بر این برای جلسه آینده:
با توجه به سطوح حیطة های یادگیری؛ برای هر کدام یک
هدف رفتاری بنویسید.

و برای ارائه در اولین جلسه حضوری:
یک طرح درس برای یکی از درس های دوره ی ابتدایی
طراحی کنید.

